

Kyjevská Rus jako první
stát východních Slovanů

Slované

Pravlast Slovanů

- Leží mezi řekami Dněpr, Visla, Dvina a Pripjať → podél řeky Dněpr (území dnešní Ukrajiny), podél severního údolí řeky Volhy, východně od Moskvy, západně od dnešního Moldavska

Stěhování Slovanů

- 5. až 6. století příchod Slovanů do jižní a střední Evropy = součást stěhování národů
- rok 600 jazykové rozdělení Slovanů na:
  - jižní (Bulhaři, Slovinci, Chorvati, Srbové, Černohorci, Makedonci)
  - západní (Slováci, Poláci, Lužičtí Srbové, Polabští a Pobaltští Slované, Češi)
  - východní (Rusové, Ukrajinci, Bělorusové)

Rozšíření Slovanů

Způsob života nejstarších Slovanů

Hospodářství

- polozemnice – chatrč zapuštěná cca metr pod úroveň terénu s ohništěm
- zemědělství (pěstování pšenice, žita, prosa, lnu)
- půdu získávali mýcením a žďářením lesů
- chov dobytka, pastevectví
- lov zvěře (prodej kožešin), rybolov, včelařství (med, vosk)
- sběr lesních plodů
- řemesla: kovářství, hrnčířství, tkalcovství
- Dněpr tvořil obchodní cestu spojující Balt s Černým mořem = „z Varjag v Greki“ – vznik obchodních osad

Rodový způsob života

- vznikají rodiny, které se sdružovaly do malých osad → zárodky vesnic, osídlení kolem řek
- představiteli rodu byli rodový stařešina (měl právo veta) a rada rodu
- rody se sdružují do kmenů a ty do kmenových svazů
- v čele kmenového svazu kníže a jeho vojenská družina → bojaři (rodová šlechta)
- kmenové svazy - [Polané](#), [Drevljané](#) (Děrevljané), [Dregoviči](#), [Radimiči](#), [Vjatiči](#), [Kriviči](#), [Ilmeňští Slované](#), [Dulěbové](#) (Doudlebové), [Bílí Charvaté](#) (Charváti), [Severjané](#), [Uličí](#) (Ugliči), [Tyverci](#)
- byli výborní válečníci

Náboženství

- Pohanští Slované věřili v posmrtný život
- zabíjení nemocných a starých
- Uctívání bohové:

Perun – hlavní bůh, bůh hromu a války

Černobog – bůh ďábel

Dažbog – bůh Slunce, tepla, ohně a úrody (syn Svarogův)

Svarog – stvořitel světa, bůh nebe

Veles – bůh stád i hospodářství, bohatství

Chors – bůh noci a Měsíce

Stribog – bůh větru

Mokoš – bohyně plodnosti, velká matka země

- 8. a 9. století podvolení turecky mluvícím Chazarům → přijetí židovské víry
- 988 pod vlivem Byzance přijetí křesťanství

Vznik Kyjevské Rusi

- Postupně vznikla dvě významná střediska: Novgorod a Kyjev
- Novgorod ovládnou varjagové (vikingové, normané) – kníže Rjurik
- Varjažská knížata – Rjurikovci
- Opírali se o téměř výlučně varjažskou družinu, z níž se vyčlenili tzv. BOJAŘI (knížecí muži), kteří tvořili užší radu knížete
- Ostatní jsou KNÍŽECÍ ČELEĎÍ (menší lidé)
- Mezi velmože postupně pronikali i vojvodové měst (staracy gradskije)
- Vybírání daní (mir) – kníže chodil se svými bojovníky PO LIDECH (tzv. poljudje)
- Daně se vybíraly nejen v penězích, ale i v kožešinách, medu, vosku, obilí
- Roku 882 dobyl kníže Oleg Kyjev → sjednocení s Novgorodem = vznik Kyjevské Rusi

Varjagové

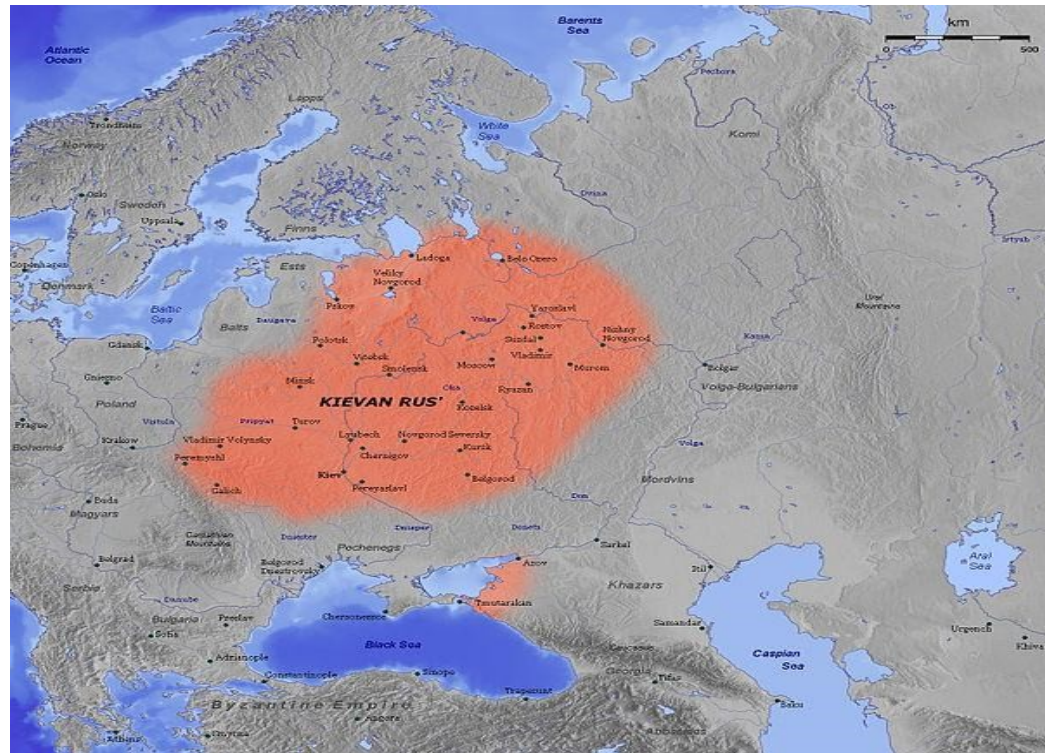
Dračí lodě

První Rjurikovci

- Oleg (879 – 912)
- Igor (912 – 945)
- Olga (945 – 962)
- Svjatoslav (962 – 972)
- Jaropolk (972 – 980)
- Vladimír I. (980 – 1015)

Kyjevská Rus

Rjurik

Kníže Oleg 882 - 912

Художник: Глазунов И.

1muzei.ru

- kníže Oleg se synem Rjurika Igorem
- dobyl Smolensko
- rok 882- stal se vládcem Kyjeva
- nechal si říkat Veliký ruský kníže
- postihl ho chtíč ovládnout Konstantinopol- podnikl 2 výpravy(1. v roce 907 a 2. v roce 911)
- nechal postavit přes 2000 lodí, aby přepravil svou vojenskou družinu do Konstantinopolu
- v roce 911 uzavřel s Konstantinopolem výhodnou smlouvu, která mu přinesla přibližně 4800 kg stříbra
- v roce 912 zemřel, nejsou žádné doklady o jeho smrti, existuje pouze legenda

- Kníže Oleg u kostí svého koně

Kníže Igor (912- 945)

- Syn knížete Rjurika
- V roce 904 se oženil s Olgou ze Pskova
- Uzavření smlouvy s byzantským vládcem Lvem VI.
- Zaměstnával Varjagy ve vojenských službách
- Vybíral daně
- Bránil hranice proti stepním barbarům (byly vystavovány opevněné hráze)
- 913 zaútočil na Drevljany
- 941 se snažil zaútočit na Konstantinopol, ale útok se nezdařil
- Poražen Romanosem Laskaponesem
- Igor porušil sjednanou smlouvu Olega a Konstantinopolu
- 944 byzantsko- ruský mír
- 945 byl zavražděn Drevljany, které vedl kníže Mat, jeho vládu převzala Olga

Kněžna Olga 945-962

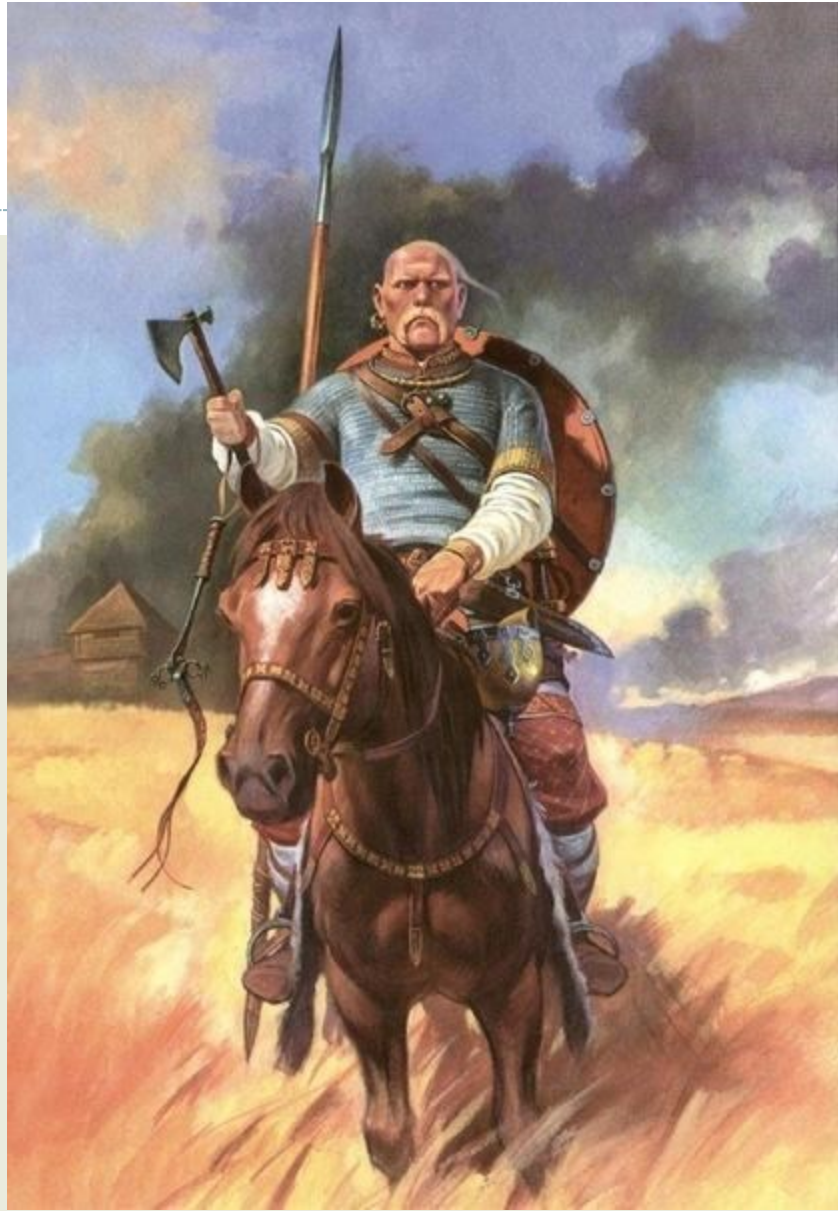

- Nastoupila na trůn po Igorově smrti
- Syn Svjatoslav I. Igorevič
- Porážka Drevljanů 946
- Přijala křesťanství
- Po smrti byla prohlášena za svatou (1547)
- Po křtu přijala jméno Helena
- Nechala vystavit chrám sv. Sofie a sv. Mikuláše
- Zemřela v roce 969 v Kyjevě a při pochování si přála křesťanského kněze

Kníže Svjatoslav 962-972

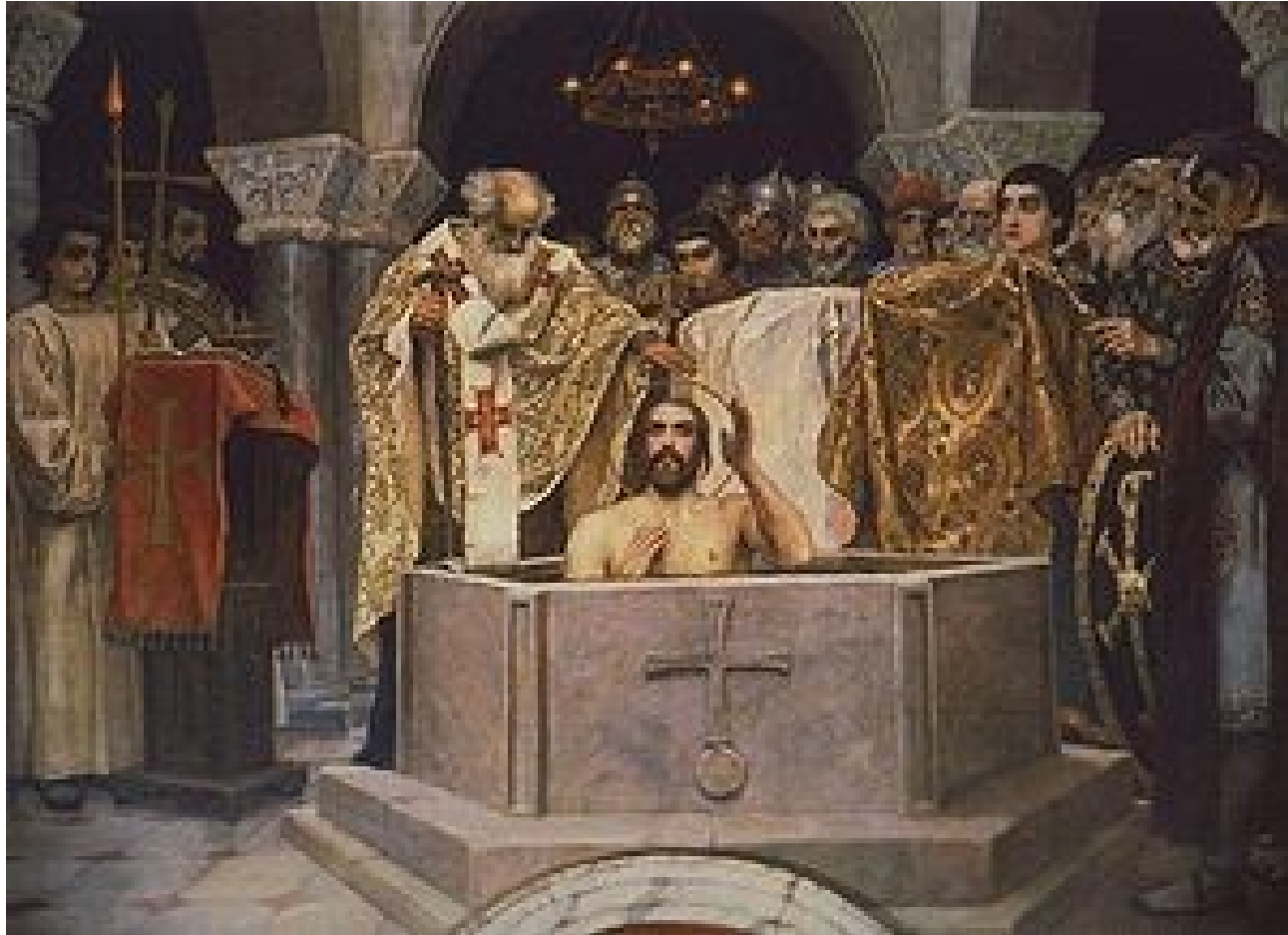
- Nechtěl přijmout křesťanskou víru
- Při bojích nosil bílé oblečení
- Narodili se mu 3 synové: Vladimír, Oleg a Jaropolk
- Postupoval do Volžského Bulharska, kde si vymohl od obyvatel platit daně
- Zřídil osadu „Bílá věž“
- 964 zlikvidoval Chazarsko
- Dobyl Bulharsko a Pečeněhy
- Po smrti Olgy opustil Rus a vládu rozdělil mezi syny
- Armáda Svjatoslava na jaře roku 970 získala Preslavl
- Bitva u Arkadiopole ☒ 972 ho zavraždil Pečeněhové z obav před porušením smlouvy s Byzancí

Kníže Vladimír 980 - 1015

- Vladimír byl nejmladším nemanželským synem knížete [Svjatoslava I](#)
- Roku 969 se kníže Svjatoslav rozhodl žít trvale na Balkáně, proto svěřil správu v té době již značně rozlehlé ruské říše svým synům. Nejstaršímu [Jaropolkovi](#) předal vládu v [Kyjevě](#), [Olegovi](#) u [Drevljanů](#) a Vladimírovi ve vzdáleném [Novgorodě](#), o nějž neměli jeho bratři zájem.
- Po Svjatoslavově smrti v roce [972](#) vypukly mezi Jaropolkem a Olegem neshody. Výsledkem bylo Olegovo zabití roku [977](#). Poté se Jaropolk ujal vlády také v drevljanské zemi. Mladický Vladimír se obával, že jeho starší bratr má v úmyslu ho odstranit a ujmout se vlády na celé Rusi, proto raději opustil Novgorod a vydal se do [Švédska](#) pro pomoc.
- Roku [980](#) se vrátil na Rus v doprovodu najatého [varjažského](#) vojska a bez problémů se zmocnil Novgorodu. Dobil také Kyjev a stal jediným vládcem Kyjevské Rusi.
- pokusil o reformu [pohanského náboženství](#). Na vršku nad [Dněprem](#) nechal postavit jakýsi pohanský [pantheon](#) s šesti božstvy ([Perunem](#) jako hlavním bohem, [Chorsem](#), [Dažbogem](#), [Stribogem](#), [Semarglem](#), a [Mokoši](#))
- Poskytl vojenskou pomoc byzantskému císaři a dostal za manželku jeho sestru princeznu Annu Porfyrogennétu, podmínkou bylo přijetí křesťanství
- 988 se nechal pokřtít a následně byl pokřtěn i kyjevský lid v řece Dněpr, pozval do Kyjeva byzantské stavitele → stavba chrámů (Uspenskij sobor)
- Měl 12 synů, mezi které postupně rozdělil vládu v údělných knížectvích, syn Jaroslav vládl v Novgorodu. Odmítá otci platit daně a poslušnost. Vladimír chystá vojenskou výpravu proti Novgorodu, během jejích příprav umírá

Pokřtění knížete Vladimíra 988

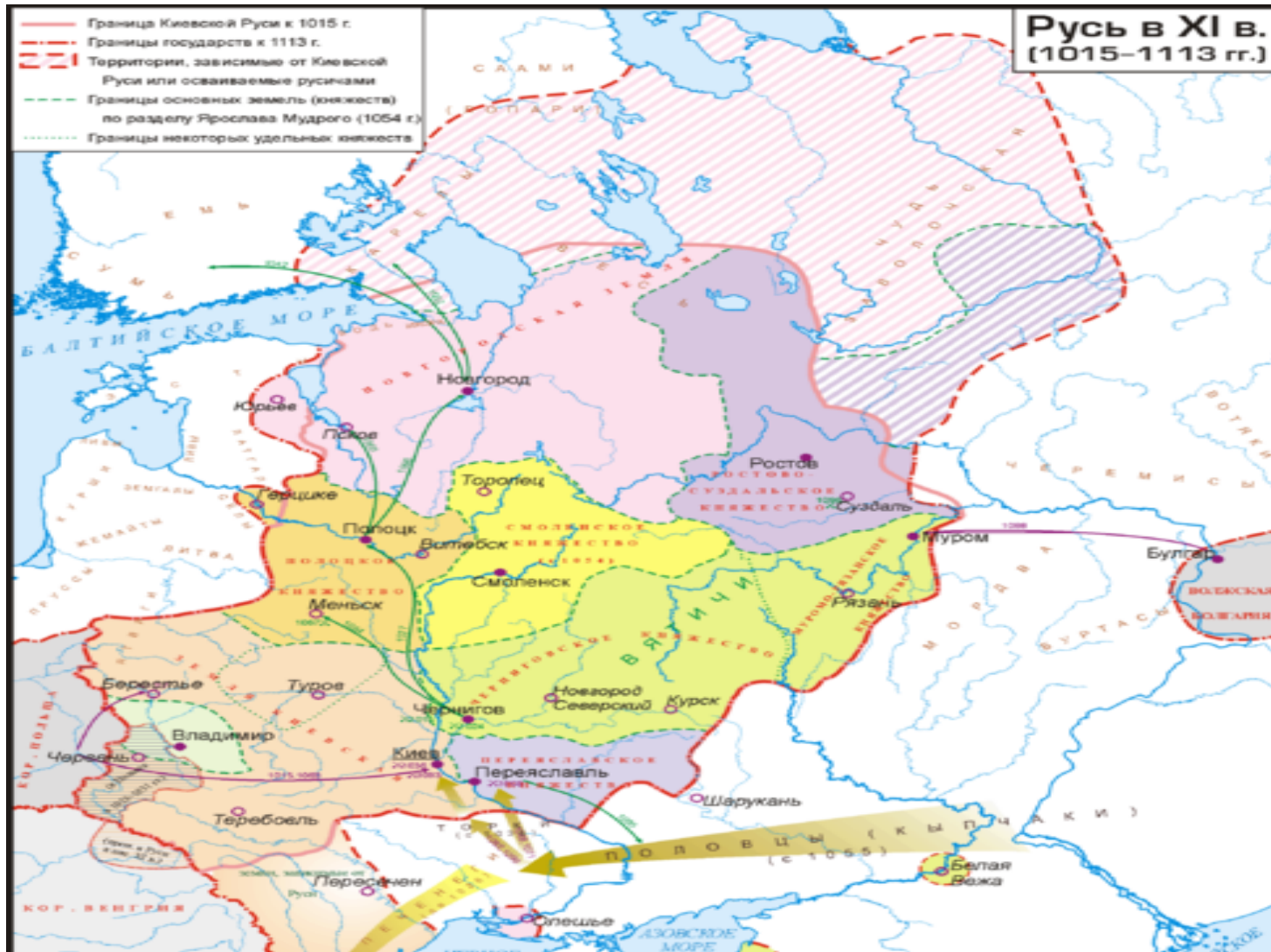
Vrchol rozvoje Kyjevské Rusi – Vláda Jaroslava Moudrého 1016 - 1054

- bojoval o nástupnictví se svým bratrem Svjatopolkem
- v roce 1017 byl Jaroslav poražen Boleslavem Chrabrým na řece Bug
- v roce 1019 dobyl zpět Kyjev
- konečná porážka Pečeněhů
- Kyjev – hlavní město velké říše
- rozkvět křesťanství - chrám sv. Sofie v Kyjevě (1037), jmenoval metropolitu ruské církve
- podporoval překládání řeckých spisů jak náboženských, tak právních
- v roce 1016 byla pořízena tzv. Ruská pravda (Pravda Jaroslavova) – soubor psaných zákonů
- tresty byly odstupňovány podle příslušnosti ke skupině obyvatelstva, převládaly peněžní tresty, nebyl trest smrti
- roku 1043 Jaroslav vypravil svého syna Vladimíra s vojskem proti Konstantinopoli.
- Výhodná sňatková politika -> dceru Annu provdal za francouzského krále Jindřicha I., Alžbětu za Haralda III. Norského, další dceru za pečeněžského knížete

Největší územní rozmach Kyjevské Rusi

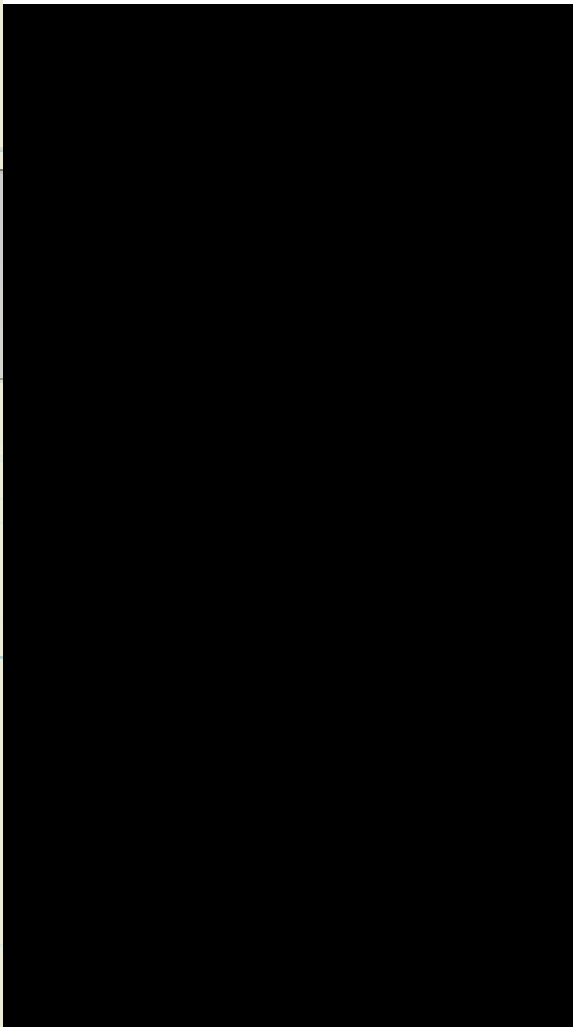
Rozpad Kyjevské Rusi – kníže Vladimír II. Monomach 1113 - 1125

- Po smrti Jaroslava Moudrého vládnou jeho synové Izjaslav, Svjatoslav a Vsevolod → triumvirát (1054 – 1073)
- Postupný úpadek říše, upadal význam obchodní cesty do Řecka → hospodářské ztráty, neshody mezi knížaty nejednotnost, útoky Tatarů
- Kníže Vladimír II. Monomach – snaha zastavit úpadek a rozklad říše
- V roce 1113 zaujal místo na knížecím stolci → nejvyšší kyjevský kníže, přídomek Monomach (vládce)
- Snaha – sjednotit ruská knížectví v boji proti kočovníkům → mír s Novgorodem
- První žena → Gita z Wessexu, podruhé se oženil s urozenou řeckou ženou → 8 synů (jeden z nich byl Jurij Dolgorukij – vladimirský kníže, zakladatel Moskvy)
- Nejstarší syn Mstislav se stal po otcově smrti kyjevským knížetem

- Kyjevská Rus se rozpadla na 12 knížectví a ty dále na 240 menších územních celků (1169)
- 1240 – dobytí Kyjeva Tatary (Mongoly) → úplný zánik Kyjevské Rusi

Kultura Kyjevské Rusi

- Dochází k rozvoji vzdělanosti, kultury a písemnictví (cyrilice, později azbuka)
- Za vlády Jaroslava Moudrého dochází k největšímu rozkvětu (vydal ruský zákoník Ruská pravda, jeho nástupci ho později rozšířili o Pravdu Jaroslavičej)
- Po christianizaci se církevním střediskem země stal Uspenský (Desátkový) chrám, který nechal postavit Vladimír I.
- Byla postavena řada chrámů, kostelů a klášterů (Chrám Spasitele v Černigově, chrám sv. Sofie v Kyjevě, chrám sv. Sofie v Novgorodu nebo klášter Pečerský v Kyjevě), vše v byzantském slohu → raně románské ruské stavitelství
- Za vlády Vladimíra II. Monomacha (poč. 12. st.) – vznikl nejstarší ruský letopis Pověsti dávných časů, které napsal mnich Nestor
- Sám Vladimír II. Napsal: Поучение Владимира Мономаха, рассказ о Путях и ловах, письмо к двоюродному брату Олегу Святославовичу
- Rozšířené bylo překladatelství a opisy z řecké, byzantské nebo latinské literatury, např. [biblické](#) a [bohoslužebné](#) texty, dále [kázání](#), životopisy [svatých](#) nebo [teologické traktáty](#). Například Ostromirovo evangelium, populární byly kroniky i byzantské romány
- Životopisy svatých, tzv. žitija, např. Čtenije o žitiji i pogublenii Borisa i Gleba, Žitije Feodosija Pečerskogo
- Z dalších literárních památek – ruské byliny, předávaly se ústně, sepsány byly mnohem později, nejslavnější hrdinové byli Ilja Muromec, Aljoša Popovič, Dobryňa Nikitič

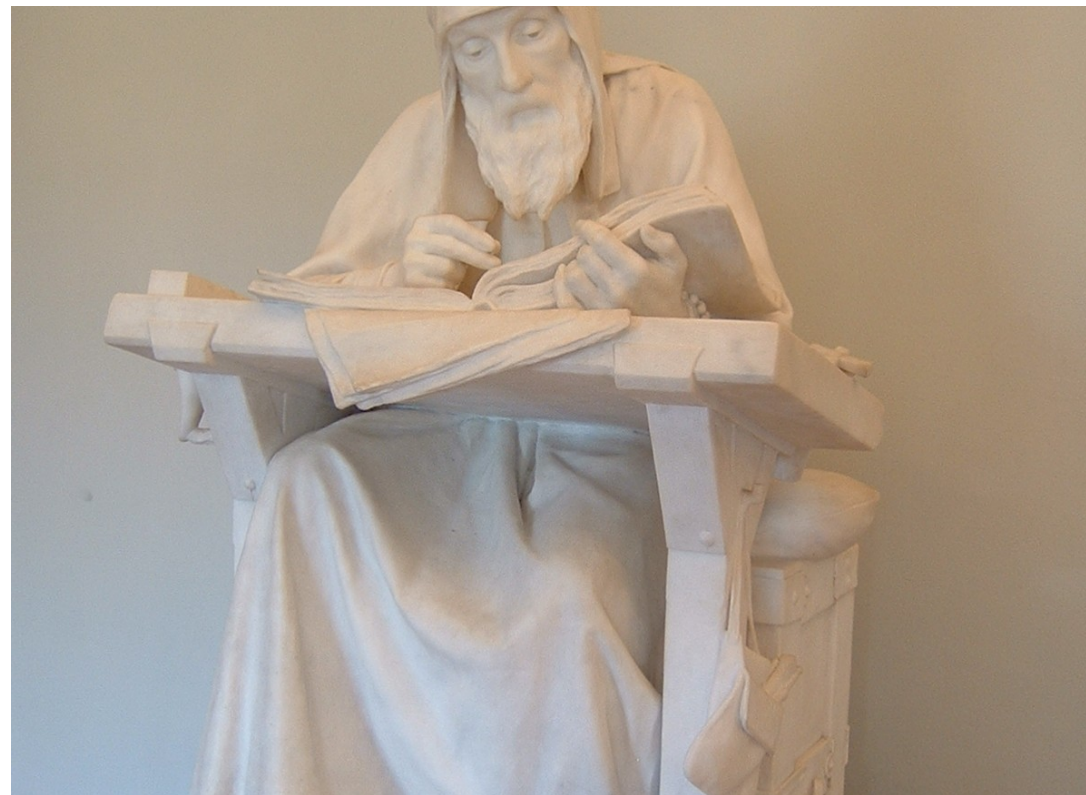
Tři bohatýři (obraz Vasněcova)

- Moderní vyobrazení mnicha Nestora

Slovo o polku Igorevě (12. stol.?)

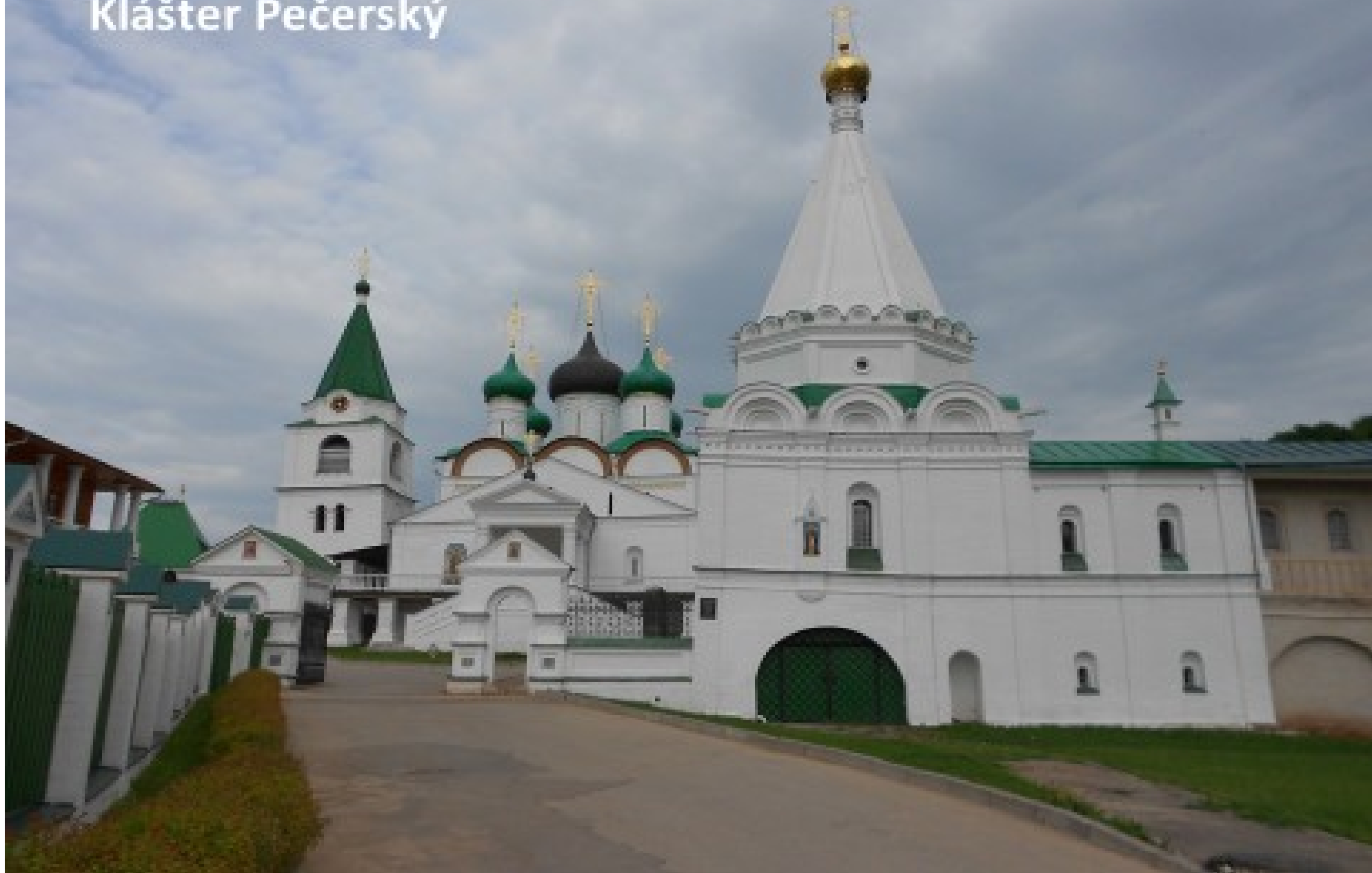
- Dochoval se pouze v opisu pro Kateřinu II.
- Vede se spor o to, jestli je pravý (akademik Lichačov) nebo jde o podvrh (autorství je připisováno i J.Dobrovskému)
- Vypráví o výpravě knížete Igora proti Polovcům (Kumánům)
- Obraz Po bitvě knížete Igora s Polovcami – Vasněcov 1880

Chrám sv. Sofie v Novgorodu

Kláster Pečerský

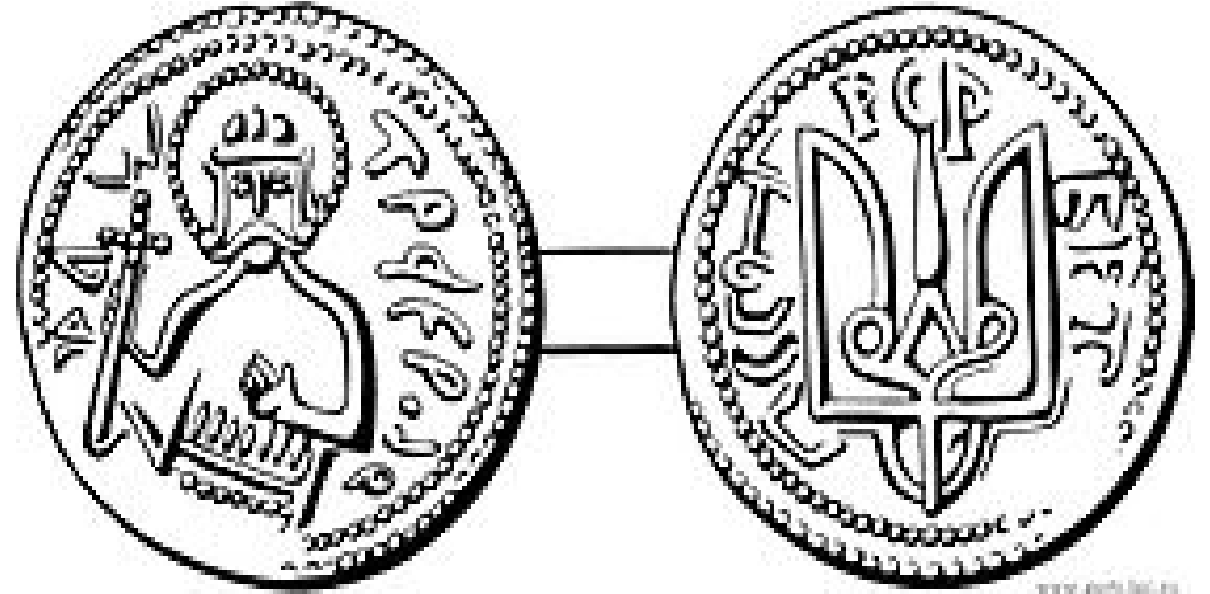
- Zlatá brána v Kyjevě
(rekonstrukce z r. 1982)

- Matka boží – původní mozaika v chrámu sv. Sofie

- Mince se znakem a podobiznou Vladimíra I.

Literatura

- DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Byzantská vzdělanost*. Vydání 1. Vyšehrad: Praha, 1990.
- CHROPOVSKÝ, Bohuslav. *Slované: Historický, politický a kulturní vývoj a význam*. Tisková agentura Orbis: Praha, 1989.
- PEČEŇKA, Marek – LITERA, Bohuslav. *Dějiny Ruska v datech*. Vydání 1. Dokořán: Praha, 2011. ISBN 978-80-86569-14-7
- MAREK, L. *Dějiny křesťanství na Rusi I, Kyjevská Rus*, Hostinné:Rubato, 1996, 132 stran, ISBN 80-902256-0-8
- ŠVANKMAJER, Milan a kol. *Dějiny Ruska*. Vydání 6 – doplněné. NLN, s.r.o.: Praha, 2010. ISBN 978-80-7422-026-5

Internet

- <http://www.panovnici.cz>
  - <http://lib.pushkinskijdom.ru>
  - <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz>
  - <http://geo-evropa.upol.cz/staty/rusko/historie-rusko>
  - http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyjevsk%C3%A1_Rus
- Prezentace studentů Semináře z dějin Ruska